

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นเส้นทางลัดประการหนึ่งไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายทั่วโลกต่างมุ่งหวังให้การท่องเที่ยวเป็นตัวดึงดูดเงินตราเข้าสู่ประเทศ โดยจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลและหน่วยงานของกลุ่มประเทศในแถบทวีปเอเชียต่างพากันจัดตั้งองค์กรด้านการท่องเที่ยว (tourism organization) เพื่อหวังที่จะนำประเทศไปสู่การจ้างงาน สร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีงานทำ ก่อเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกระจายการพัฒนาและความเจริญไปสู่ท้องถิ่นทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณสุข ด้านการคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เนื่องจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมต่างๆภายในประเทศ อาทิเช่น ธุรกิจโรงแรม การขนส่ง การผลิตสินค้าหัตถกรรมและของที่ระลึก รวมถึงบริการด้านอาหาร และเครื่องดื่ม เป็นต้น (เปี่ยมรัก นัทรธนาเสนีย์, 2546)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตของมนุษย์ค่อนข้างมากและการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจนับวันจะกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์มากยิ่งขึ้นทุกที ทั้งนี้เนื่องจากความเครียด ความซ้ำซากจำเจ และความวุ่นวายในการทำงานประกอบอาชีพประจำวันจนทำให้คนเราต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความไม่สงบวุ่นวายเหล่านั้น โดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการผ่อนคลายความเครียดและเสริมสร้างความสุขทางด้านจิตใจ ทั้งนี้เพราะโดยปกติทั่วไปแล้วมนุษย์ทุกคนย่อมมีความต้องการปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งเป็นความต้องการทางร่างกายที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข แต่ถ้าร่างกายผิดปกติก็จะส่งผลกระทบต่อจิตใจและถ้าจิตใจผิดปกติก็จะส่งผลกระทบต่อร่างกายเช่นเดียวกัน ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจึงจำเป็นต้องมีการปฏิบัติตนให้เกิดความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจควบคู่กันไปเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเป็นปัจจัยที่ 5 ที่สำคัญอีกประการหนึ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้ดีขึ้นและสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ การท่องเที่ยวจะช่วยบำรุงรักษาสุขภาพสมดุลระหว่างร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี เพราะการเปลี่ยนสถานที่และการเปลี่ยนบรรยากาศจะช่วยให้การผ่อนคลายความเครียดที่เกิดจากการทำงานในช่วงเวลา

ปัจจุบัน จนทำให้ร่างกายต้องการการพักผ่อนเพื่อที่จะให้การทำงานในช่วงเวลาต่อไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ดังนั้นในยุคปัจจุบันทุกคนจึงให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวจึงได้พยายามส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดยเห็นว่าท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นเครื่องมือทางนโยบายเศรษฐกิจของรัฐซึ่งมีความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวไม่น้อยไปกว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยก็คิดเป็นมูลค่ามหาศาล

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดเก่าแก่จังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประกอบไปด้วย เทือกเขา ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร และน้ำตกอีกมากมายหลายแห่ง อีกทั้งสภาพภูมิอากาศก็เป็นปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ เหตุเนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีอายุยาวนานกว่า 700 ปีทำให้จังหวัดเชียงใหม่มีโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นจำนวนมากที่เอื้ออำนวยให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด พร้อมทั้งจัดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น เพื่อรองรับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และรองรับนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่จะเพิ่มขึ้นด้วย

ตาราง 1.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2540-2546

จำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่							รายได้จากการท่องเที่ยว	
ปี พ.ศ.	ชาวไทย (คน)	อัตรา เพิ่ม (%)	ชาวต่าง ประเทศ (คน)	อัตรา เพิ่ม (%)	รวม (คน)	อัตรา เพิ่ม (%)	รายได้รวม (ล้านบาท)	อัตราเพิ่ม (%)
2540	1,730,789		1,040,198		2,770,987		21,388	
2541	1,807,477	4.43	1,092,614	5.04	2,900,091	4.66	23,140	12.68
2542	1,802,300	-0.29	1,263,800	15.67	3,066,100	5.72	34,045	47.13
2543	1,773,600	-1.59	1,311,900	3.81	3,085,500	0.63	37,386	9.81
2544	1,683,600	-5.07	1,492,261	13.75	3,175,861	2.93	37,729	0.92
2545	1,639,473	-2.62	1,558,317	4.43	3,197,790	0.69	37,514	-0.57
2546	1,714,843	4.59	1,431,351	-8.14	3,146,194	-1.61	38,290	2.06

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวภาคเหนือ เขต 1 (2547)

จากตาราง 1.1 สถานการณ์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านจำนวนนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ในปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 3,146,194 ล้านคน โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,714,843 ล้านคน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 1,431,351 ล้านคน จำนวนนักท่องเที่ยวที่มายังจังหวัดเชียงใหม่ ลดลงจากปี พ.ศ. 2545 ร้อยละ 1.61 โดยเป็นการลดลงของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศถึงร้อยละ 8.14 ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 4.59

รูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดเชียงใหม่ มีหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น การท่องเที่ยวในตัวเมือง การท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ธรรมชาติและ การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ โบราณสถานต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ทั้งในปัจจุบันและอดีต แหล่งโบราณสถานเหล่านี้จะมีลักษณะพิเศษและแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเด่นชัด โบราณสถานสำคัญที่ควรศึกษา ได้แก่ โบราณสถานเวียงกุมกาม เวียงท่ากาน เวียงมโน เวียงเกาะ เวียงหอด เป็นต้น

เวียงกุมกามและเวียงท่ากานเป็นชุมชนโบราณที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏมีร่องรอยของความสำคัญในอดีตให้เห็นอย่างเด่นชัด สรุปได้ว่า เวียงกุมกามและเวียงท่ากานเคยเป็นเมืองใหญ่ในยุคเริ่มแรกของอาณาจักรล้านนา โดยเวียงกุมกามเป็นเวียงที่สร้างขึ้นมาในสมัยพญามังราย มีอายุถึงปัจจุบันกว่า 700 ปีปัจจุบันตั้งอยู่ในหมู่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร เดิมชื่อเวียงกุมกามไม่เป็นที่รู้จัก และดูเหมือนเรื่องราวของเวียงกุมกามจะพบในตำนานเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะเวียงกุมกามถูกทิ้งให้เป็นเมืองร้างเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 หน่วยศิลปากรที่ 4 ได้เข้ามาบูรณะดูแลให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานต่อไป สำหรับหลักฐานสนับสนุนความหมายของชื่อเวียงกุมกามนั้น สวัสดิ์ อ่องสกุล ได้อธิบายว่า คำว่า "กุม" เป็นภาษาไทยยวนมีความหมายเหมือนกับ "กุม" ในภาษาไทยกลาง ซึ่งหมายความว่า คอยกำกับดูแล ป้องกันรักษา และเมื่อรวมความแล้ว "เวียงกุมกาม" จึงมีความหมาย เมืองที่ปกป้องและรักษาบ้านเมือง สาเหตุของการก่อตั้งเวียงกุมกามนั้น เนื่องมาจากพญามังรายทรงมีพระประสงค์ที่จะสร้างเมืองราชธานีแห่งใหม่แทนที่เวียงศรีภูมิไชย สถานที่สร้างเวียงกุมกามมีความเหมาะสมเป็นอย่างมากเนื่องจากมีทำเลที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญและสามารถขยายเมืองต่อไปได้ ดังนั้นพญามังรายจึงคิดสร้างเวียงกุมกามในฐานะเมืองหลวง แต่ต่อมาเวียงกุมกามก็สลายตัวลงเนื่องจากอุทกภัยครั้งใหญ่ในสมัยพม่าปกครอง (พ.ศ. 2101 – 2317) นับแต่นั้นเวียงกุมกามก็ถูกฝังจนอยู่ใต้ตะกอนดินจนเหลือ

ร่องรอยปรากฏให้เห็นน้อยมาก ประกอบกับหลังจากเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่นั้นแม่น้ำปิงเปลี่ยนร่องน้ำไม่ไหลผ่านเวียงกุมกามอีก ทำให้เวียงกุมกามหมดความสำคัญไปในที่สุด

จากการที่เวียงกุมกามเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญทำให้รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญที่จะเร่งบูรณะและพัฒนาโบราณสถานแห่งนี้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งยังเป็นแหล่งในการสร้างรายได้ให้แก่ประชากรในพื้นที่อีกด้วย ในปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลมีงบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงเวียงกุมกามเป็นจำนวนถึง 37 ล้านบาท เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแหล่งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ความต้องการหรืออุปสงค์ในการท่องเที่ยวในเวียงกุมกามอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลต้องนำไปพิจารณา เพื่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวขึ้น รัฐบาลควรจะต้องศึกษาถึง ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่รัฐบาลจะได้ประโยชน์จากการลงทุน และไม่เกิดการลงทุนที่เปล่าประโยชน์ (ฉัตรสุดา อุ้เนื่อง, 2546)

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ จึงต้องการศึกษาคำถามถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะได้ทราบและประเมินได้ว่า ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะนำไปเป็นข้อมูลแก่หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะภาครัฐในการวางแผนนโยบาย มาตรการ วางแนวทางการทำงาน เพื่อให้โบราณสถาน เวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะโดยทั่วไปและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและปัญหาของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1.3.1 ทำให้ทราบถึงลักษณะโดยทั่วไปและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ปัญหาการท่องเที่ยวนโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 สามารถนำข้อมูลวิชาการไปใช้ประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนด้านนโยบาย มาตรการ กำหนดกลยุทธ์และการทำงานของภาครัฐ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแหล่งรายได้และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม โดยทำการศึกษาจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 300 ตัวอย่าง

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การท่องเที่ยว หมายถึงการเดินทางที่ประกอบด้วย องค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ

1). การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2). การเดินทางด้วยความสมัครใจ และ3). การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ที่ไปเพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

1.5.2 ความพึงพอใจ หมายถึงความสุขความสบายที่ได้รับจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นความสุขความสบายที่เกิดจากการเข้าร่วม ได้รู้ได้เห็นในกิจกรรมนั้นๆ